

Kulturdepartementet
Enheten för diskrimineringsfrågor

103 33 Stockholm

Yttrande över SOU 2017:60, Nästa steg? – Förslag för en stärkt minoritetspolitik

Ku2017/01534/DISK

Kommunstyrelsen i Arjeplogs kommun beslutade, 2017-10-16 § 238, att avge nedanstående synpunkter som yttrande på utredningen SOU 2017:60, Nästa Steg? – Förslag för en stärkt minoritetspolitik.

Bakgrund

Arjeplogs kommun har getts möjlighet att lämna synpunkter på utredningen SOU 2017:60, Nästa Steg? – Förslag för en stärkt minoritetspolitik. Remissvaret har beretts genom samråd och diskussion med språkstödjare, ansvariga för äldreomsorg, skola, förskola, minoritetsamordnare i grannkommuner och med den lokala samrådsgruppen. Yttrandet fokuserar främst på de förslag som berör förvaltningskommunerna.

Synpunkter

Allmänt

Utredningens förslag tillstyrks i stora delar, liksom bedömningen av två övergripande inriktningar för minoritetspolitiken:

- Utifrån delmålen bör det satsas mer på språk och kulturell identitet, språkrevitalisering och ungdomars delaktighet bör prioriteras
- Minoritetspolitiken bör integreras bättre inom andra politikområden.

Det uppmärksammas att förslagen ställer högre och tydligare krav på förvaltningskommunerna. För Arjeplogs kommun, som Sveriges mest glesbefolkade, med fyra samiska språkvarieteter (pitesamiska, nordsamiska, umesamiska, sydsamiska) och ett särskilt ansvar för pitesamiska/arjeplogs-samiskan, finns utmaningar att klara alla åtaganden på ett fullgott sätt redan i nuläget. Alla språkvarieteter har genom nuvarande lagstiftning samma rätt till barnomsorg, äldreomsorg, modersmålsundervisning och offentlig service på sitt eget språk. Att kunna rekrytera och behålla personal med rätt kompetens är exempelvis en stor utmaning.

Flera förslag, som utbildningar, metodik och lagändringar, fungerar stödande, men ett bibehållet och utökat statligt årligt anslag till förvaltningskommunerna är fortsatt mycket viktigt. Att nuvarande statsbidrag i sin helhet för alla kommuner tycks ligga i överkant speglar inte resursbehovet i en kommun som Arjeplogs.

Det noteras att utredningen inte behandlar frågor om det allmännas ansvar att aktivt främja samernas och övriga nationella minoriteters möjlighet att behålla och utveckla sin kultur i ett bredare perspektiv. För samerna handlar det exempelvis om att främja förutsättningarna för traditionell och ny markanvändning som är viktigt för deras samiska identitet.

4.2.2 En stärkt medvetenhet om minoritetspolitiken

Utredningen föreslår en skyldighet för samtliga landets kommuner och landsting att utföra nödvändiga kartläggningar och anta dokumenterade mål, riktlinjer och former för uppföljning för det minoritetspolitiska arbetet. Förslaget tillstyrks men innebär ingen förändring för Arjeplogs kommun som förvaltningskommun, där så redan sker. Positivt är att regeringen föreslås tillsätta resurser motsvarande 100 000 kr/ mandatperiod och kommun för arbetet med detta genom en höjning av det generella statsbidraget till kommunerna.

4.3.2/3. Minoritetsorganisationernas förutsättningar behöver stärkas

Kommunen stödjer förslaget att stärka minoriteternas representanter, så att dessa kan spela den roll som är avsedd enligt minoritetslagen liksom förslaget om förtydligande av vad ett samråd innebär (4.3.2). Uppföljningsmyndigheten och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) föreslås ges ansvar för att stärka minoritetsorganisationerna genom utbildning och andra kunskapshöjande åtgärder. Det är angeläget att utbildningen utformas utifrån ett samiskt perspektiv och utifrån aktuella behov. Det kan därför behövas andra utbildningsinsatser än vad uppföljningsmyndigheten och MUCF kan sätta samman.

4.3.5 Statsbidrag till nationella minoritetsorganisationer

Utredningens förslag att förstärka stödet till nationella minoriteters riksorganisationer tillstyrks, men organisationsstödet måste även omfatta samiska civilsamhällsorganisationer. Det skapar en oklarhet, snedfördelning om de olika minoriteternas nationella organisationer ges olika förutsättningar. Utredningen föreslår att Sametinget fördelar bidrag till samiska organisationer, men minoritetspolitiken ligger inte till grund för de statliga medel som Sametinget erhåller via myndighetens regleringsbrev.

4.4 Statsbidrag till kommuner i förvaltningsområde

Idag är statsbidraget grundat på total befolkningsstorlek och hur många förvaltningsområden en kommun ingår i. En modell som enligt utredningen, trots nackdelar, fortsatt bedöms som den mest rimliga utifrån givna resurser och förutsättningar, då det inte finns någon statistik på minoritetstillhörighet eller antal talare av ett minoritetsspråk.

Utredningen anser vidare att samordnartjänster för minoritetsarbetet långsiktigt i första hand bör bekostas av kommunens budget, så att de faktiska merkostnaderna som lagen innebär ska kunna finansieras av statsbidraget. Det gäller enligt utredningen ”inte minst i de minsta kommunerna där lönekostnaden förbrukar den huvudsakliga delen av statsbidraget.”

Kommunen delar inte utredningens bedömning att de minsta kommunerna i högre utsträckning ska bekosta samordnartjänster inom kommunens ordinarie budget jämfört med de större kommunerna, som tar del av ett högre statligt bidrag. Bedömningen ter sig mycket märklig. Kommunens uppfattning är, som nämnts, att det behövs mer medel till ytstora kommuner som Arjeplogs, där flera varieteter av urfolksspråk ska tillgodoses inom samma förvaltningsområde. En modell som även tar hänsyn till kommunernas geografiska förutsättningar och det antal varieteter som ska tillgodoses bör övervägas. Den allmänna kostnadsutvecklingen gör dessutom att nivån på statsbidraget, vilket dessutom sänktes 2011, måste bibehållas och helst höjas.

5.2 En nystart för uppföljning och samordning av minoritetspolitiken

Inrättande av en ny myndighet med uppföljningsansvar istället för länsstyrelsen Stockholm och Sametinget föreslås av utredningen. Kommunen ifrågasätter detta och föreslår i stället att resurser tillskjuts och åtgärder vidtas för förbättringar inom nuvarande system, t ex av Sametingets stödjande och uppföljande funktion.

6.2.1 Stöd till förskolans huvudmän

Kommunen stödjer utredningens förslag om framtagande av stöd till förskola på minoritetsspråk i förvaltningsområden, samt fortbildning och annat metodstöd för förskollärare och annan personal i förskolan som ska arbeta med språkrevitalisering.

6.3 En tydligare reglering av kommunernas skyldigheter (förskola)

Flera förslag syftar till att tydliggöra kommunernas ansvar inom förskolan vilket kommunen tillstyrker. Bland annat föreslås skärpa skrivningen att kommunen ska erbjuda ”hela eller delar av verksamheten” till att kommunen ska erbjuda ”hela eller en väsentlig del av utbildningen” i förskolan på minoritetsspråket. Skollagen förtydligas så det framgår att kommuner är skyldig att informera och erbjuda förskola på minoritetsspråk inom fyra månader. Förslagen kommer att påverka kommunerna. Om minoritetsspråk ska kunna garanteras inom hela eller väsentliga delar av förskolan måste detta åtföljas av en resursförstärkning till de mindre kommunerna som omöjligt kan finansiera detta inom befintlig verksamhet. Det kräver mer resurser och förutsätter insatser från staten för att kommunerna ska kunna uppfylla åtagandena.

Utredningen anser vidare att samordnartjänster för minoritetsarbetet långsiktigt i första hand bör bekostas av kommunens budget, så att de faktiska merkostnaderna som lagen innebär ska kunna finansieras av statsbidraget. Det gäller enligt utredningen ”inte minst i de minsta kommunerna där lönekostnaden förbrukar den huvudsakliga delen av statsbidraget.”

Kommunen delar inte utredningens bedömning att de minsta kommunerna i högre utsträckning ska bekosta samordnartjänster inom kommunens ordinarie budget jämfört med de större kommunerna, som tar del av ett högre statligt bidrag. Bedömningen ter sig mycket märklig. Kommunens uppfattning är, som nämnts, att det behövs mer medel till ytstora kommuner som Arjeplogs, där flera varieteter av urfolksspråk ska tillgodoses inom samma förvaltningsområde. En modell som även tar hänsyn till kommunernas geografiska förutsättningar och det antal varieteter som ska tillgodoses bör övervägas. Den allmänna kostnadsutvecklingen gör dessutom att nivån på statsbidraget, vilket dessutom sänktes 2011, måste bibehållas och helst höjas.

7.3 En tydligare reglering av kommuners skyldigheter (äldreomsorg)

Flera förslag syftar till att tydliggöra kommunens ansvar inom äldreomsorgen vilket kommunen tillstyrker. Det uppmärksammas dock att förslagen kommer att påverka kommunerna och det kan krävas mer stödjande insatser från staten för att kommunerna ska kunna uppfylla åtagandena.

Skrivningen att kommunen ska erbjuda ”hela eller delar av verksamheten” på språket föreslås ersättas med att kommunen ska erbjuda ”hela eller en väsentlig del av omsorgen” på minoritetsspråket. Kommunen ska informera alla som söker äldreomsorg om skyldigheten att

erbjuda omsorg på minoritetsspråket. Reglerna överförs i sin helhet till socialtjänstlagen.
Kommunernas skyldigheter att verka för tillgång till personal regleras.

8. Tillgång till personal med språk – och kulturkompetens

Olika former av utbildningsinsatser för ny och befintlig personal föreslås vilket tillstyrks. Att kunna ett minoritetsspråk bör enligt utredningen som andra specialkunskaper vara meriterande vid såväl anställning som lönesättning. Fråga har dock väckts kring hur kommunen kan hantera rekrytering av personal med relevanta språkkunskaper och samtidigt följa lagen om anställningsskydd.

9. De nationella minoriteternas behov inom hälso- och sjukvård

Utredningen föreslår införande av ett krav på kunskap om de nationella minoriteterna samt deras hälsosituation och olika behov i vårdutbildningar på högskolenivå och att det särskilt lyfts fram i patient-lagen och hälso- och sjukvårdslagen. Förslaget tillstyrks.

11.3.1 Förbättrad uppfyllelse av läroplanernas målsättningar

Kommunen tillstyrker utredningens förslag att läromedel ska kvalitetssäkras avseende hur de nationella minoriteterna och deras rättigheter framställs samt att utbudet av utbildningsmaterial om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken utvecklas.

11.3.2 Förbättrade kunskaper bland lärarna

Kommunen anser att förslaget på kunskapskrav, kunskapshöjande insatser och fortbildning riktade till lärare om nationella minoriteter, historia, rättigheter och situation är bra och att det på sikt förbättrar kunskapsnivån i svenska samhället.

12.1 Språk som diskrimineringsgrund

Utredningen föreslår att regeringen i lämpligt sammanhang prövar frågan om att införa språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen. Detta tillstyrks.

12.5 Språkvårdande arbete och revitalisering

Utredningen föreslår att Institutet för språk och folkminnen ges ett tydligt uppdrag också för de nationella minoriteternas varieteter och dialekter.

Förslaget tillstyrks under förutsättning att även Sametingets ansvar för språkvård och revitalisering tydliggörs och att det säkerställs att Sametinget har tillräckliga resurser för detta. I nuläget saknas enligt uppgift resurser inom Sametinget vilket försvårar kommunernas arbete med språkvård och revitalisering av de samiska språken. Som nämnts har Arjeplogs kommun ett särskilt ansvar för pitesamiskan som är den samiska varietet som traditionellt talats inom större delen av Arjeplogs kommun och i motsvarande trakt på norsk sida d.v.s. Saltdal, Beiarn och Bodø-området. Samiska var majoritetsspråk i Arjeplog fram till mitten av 1800-talet. Ett arbete för att revitalisera och stärka språket pågår. En gränsöverskridande språkgrupp ”Pitesamiska över landsgränserna / Bidumsámeigiella rijka gaskan” har bland annat tillskrivit Sametinget och dess språknämnd och anhållit om att det pitesamiska skriftspråket erkänns. Sametinget har tagit till sig frågan. Den ortografi som Arjeplogs sameförening och Salten Pitesamiske forening tagit fram med hjälp av språkanvändare, pitesamiska organisationer och språkforskare menar man är både fungerande och välformulerad. Ordboken finns i tryckt form och har bland annat

medfinansierats av Arjeplogs kommun.

Arjeplogs kommun har även skyltat vissa offentliga byggnader på pitesamiska (samt svenska och nordsamiska) och har en tydlig ambition att ta ett särskilt ansvar med ytterligare åtgärder för att stärka pitesamiskan. En pitesamisk grammatik finns också i tryck.

Kommunen vill dock betona att man stödjer språkgruppens anhållan om ett godkännande av skriftspråket. Det är en viktig del av revitaliseringsprocessen av de samiska språken och för att bekräfta och stärka identiteten hos pitesamerna. Med ett skriftspråk ges varieteteten högre status, vilket underlättar framtagandet av läromedel, möjliggör synliggörandet av de pitesamiska ortsnamnen på kartor och skyltar och att språket används i offentliga sammanhang.

Som ensam svensk kommun ansvarig för pitesamiskans revitalisering vill Arjeplogs kommun uppmärksamma att det medför särskilda behov av stöd och resurser, exempelvis till framtagande av undervisningsmaterial, utbildningar, språkstödjare och språkgrupper.
